

VARGA GÁBOR
LOMBHULLÁSBAN V.

1. Kriterion – 45

Társadalom

A sajtóhír meglehetősen tömör volt és lakonikus: „2015. november 5-én, déli 12 órakor a bukaresti Cotroceni-i palotában Klaus Werner Iohannis, Románia államelnöke átadta a Kulturális Érdemrend lovagi fokozatát H. Szabó Gyulának, a Kriterion kiadó igazgatójának, a kiadónak a kisebbségek nyelve és kultúrája ápolásában, valamint ezen kultúráknak a román nemzettel való megismertetésében játszott szerepéért.” Azt már azonban kevésbé tárgyalta a hazai média, hogy ezen a rangos ünnepségen a Kriterion mellett a mai román művelődési élet legmarkánsabb szereplői is különféle kitüntésekben részesültek, bizonyítandó az alig egy esztendeje megválasztott államelnök kultúra iránti elkötelezettségét. Az pedig, hogy ebben az elit környezetben, az ünnepi csoportképen, Ion Caramitru és Mircea Iorgulescu társaságában, ott láthattuk a 2015 tavaszán 45 éves fennállását ünneplő Kriterion kiadó vezetőjét is, nagyon fontos, jelzés-értékű gesztus volt a szász nemzetiségű román államelnök részéről. Arról nem is beszélve, hogy történt mindez alig egy nappal Victor Ponta kormányának az utca által kikényszerített lemondása, s alig néhány órával a politikai pártokkal tervezett kulcsfontosságú egyeztetések megkezdése előtt...

Mert bizony ennek az elismerésnek egyedi üzenete van. Ez a kiadó ugyanis, már a legelső kötetének, *Sütő András* mára jelképértékűvé vált könyvének, az *Anyám könnyű álmat ígér* pusztakamarási falumonográfiájának a megjelentetése óta, a maga négy és fél évtizedes kitartó értékteremtő tevékenységével, valóban egyértelműen beírta magát kies hazánk szinte valamennyi kisebbségének (nem csak a magyarokénak!) a történetébe. Jellegzetes, szárnyas pegazus emblémájú kötetei mindmáig ott sorakoznak minden betűszerető hazai olvasó könyvtárában - gondoljunk csak a mi esetünkben, a magyar szerkesztőség által hajdanában olykor több tízezres példány-

VARGA GÁBOR próza- és drámaíró (Nagyvárad, 1948). Vegyészmérnök, főkutató, az Irodalmi Kerekasztal titkára a hetvenes években. 1991-ig a Bihar megyei RMDSZ elnöke, majd államtitkár, az Állami Találmányi és Védjegyhivatal vezérigazgatója Bukarestben (1996–2003). Legutóbbi kötete: *Confessionis* (memoár, 2014).

számban kiadott, tagadhatatlan közönségsikernek örvendő *Horizont*, *Lektúra*, *Téka*, *Magyar Klasszikusok*, *Romániai Magyar Írók*, *Korunkönyvek*, *Erdélyi Magyar Képzőművészek*, *Forrás*, stb. sorozatokra, de jó szívvel felelgethetjük akár a könyvpiacra kerülő német, szerb, ukrán nyelvű köteteket, vagy a *Biblioteca Kriterion* román, illetve a *Biblioteca Islamica* török-tatár nyelvű kiadványait is. Ez mára valóban egy egyedi, páratlan művelődéstörténelmi cselekedetté vált... Ezt ismerte el végső soron az államelnöki kitüntetés.

Persze, el lehetne gondolkozni azon, mennyire személyhez kötődő ez a teljesítmény. Hogy mi történt volna pél-

dául akkor, ha Nicolae Ceușescu, a maga '68-as disszidens politikája itthoni háttérének biztosítása érdekében, a magyar kisebbség maga mellé állítása céljából – amikor, ugye, egymás után jöttek létre Bukarestben a magyar szerkesztőségek: Bodor Pál vezetésével beindult a *Román Televízió* magyar adása, megjelent *A Hét* társadalmi-közművelődési hetilap, Huszár Sándor irányítása alatt (kezdő tollforgatóként milyen izgalommal hallgattatok annak idején az Anavi Ádám vezette, de legalább olyan intenzíven Franyó Zoltán és Endre Károly patronálta temesvári Ady Endre Irodalmi Körben a Központi Bizottságbeli háttéregyezkedések eredményeiről szóló híreket, a román fővárosban élő temesvári magyar írók, Méliusz József, Szász János vagy épp Bodor Pál személyes tolmácsolásában) –, az alakulófélben lévő, akkor tájt még névtelen nemzetiségi kiadó élére 1969 őszén történetesen nem Domokos Gézát, hanem, mondjuk Hajdu Győzöt, Koppándi Sándort vagy Rác Győzöt nevezte volna ki igazgatónak? Ha nem a hazai magyar közéletben már akkor jó hírnévnek örvendő, ugyanakkor a bukaresti román értelmiségi körök által is elismert írószövetségi alelnök, az *Ifjúmunkás* egykori főszerkesztője, hanem egy mindig szolgálatkész pártkatona került volna ennek a kiadónak az élére? Vajon akkor is ugyanez maradt volna az évente 140-150 címet megjelentető kiadói politika? Vajon akkor is összeverbuválódott volna (hogyan csak a magunk portájánál maradjunk!) a Botár Emma, Dávid Gyula, Bálint Lajos, Bodor András, Csíki László, H. Szabó Gyula, Kacsó Judit, Molnár Gusztáv, Németi Rudolf, Szilágyi N. Sándor nevét felsorakoztató bukaresti, illetve kolozsvári szerkesztőség? Vajon akkor is felvállalta volna ez a kiadó a Szabó T. Attila gyűjtötte *Erdélyi magyar szótörténeti tár* vagy a Balogh Edgár szerkesztette *Romániai magyar irodalmi lexikon* kiadását? Vajon akkor is folytatódott volna annyi éven át az *Erdélyi emlékirók* sorozata? Vajon Kallós Zoltán és Szentimrei Judit gyűjtései (a *Balladák könyve* és a *Kalotaszegi varrottások*) nyilvánosságra lettek volna? Benkő Samu, B. Nagy Margit, Imreh István tanulmánykötetei, Bálint Tibor, Méliusz József, Szabó Gyula, Szilágyi István nagy sikerű regényei (emlékezzünk csak a *Zokogó majom*, a *Város a ködben*, a *Kő hull apadó kútba* vagy akár *A sátán labdái* egykori fogadtatására!), Beke György nagy ívű riportorozatai, Farkas Árpád, Magyar Lajos, Balla Zsófia, Egyed Péter, Gittai István, Kovács András Ferenc verseskötetei kiadóra találtak volna-e akkor is?

Igen, ez a két évtizeden keresztül, megannyi rosszindulatú gáncsoskodás, kicsinyes rágalmazás és sunyi elhallgattatási szándék közepette következetesen folytatott „ígevár”-építés, a letagadhatatlan értékteremtés foggal és körömmel való védelmezése, ez bizony Domokos Géza elvitathatatlan személyes érdeme.

Ezeket tudva igazán nem csodálnivaló, hogy „amikor eljött az idő”, a '89 decemberi események forgatagában, a romániai magyarság önszerveződésének egyik legelső fejezete épp a *Kriterion* kiadó nevéhez kötődik. Itt valósult meg, a kiadó bukaresti szerkesztőségében, 1989. december 25-én, a hazai magyarság számba jöhető személyiségeinek a legelső országos számbavétele, s itt alakult meg, ezen alkalmi lajstromozás alapján, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség Ideiglenes Intézőbizottsága, s ugyanakkor az ez alkalommal megfogalmazott *Felhívással* kezdődött el Domokos Géza alig harmincnyolc hónapos (sajnálatosan rövid!) politikai pályafutása is.

Ugyanakkor vette kezdetét a *Kriterion* új korszaka is. Az az időszak, amikor az állam patronátusának a fokozatos felszámolásával, az országos könyvterjesztő-hálózat széthullásával egy időben a kiadónak a nyakunkba szakadt piacgazdálkodás kíméletlen farkastörvényeivel is meg kellett ismerkednie. A kiadó vezetését – Domokos Géza javaslatára – 1990 tavaszán az akkor tizenhárom esztendő kiadói tapasztalattal rendelkező H. Szabó Gyula vette át.

Rá hárult az a hálátlan feladat, hogy – többek közt a kisebbségi szervezetek létrejötte miatt – az azelőtt többnyelvű, Románia valamennyi nemzetiségének igényeit kiszolgálni hivatott *Kriterion kiadó* fokozatos leépülését (a hajdani 38 szerkesztőről a mai öt szerkesztőig, a néhai másfél száz kiadott kötetől a mai 35-36 kötetig) végigmenedzselje. S ha 1990–1997 között a kiadó még a Művelődés- és Vallásügyi Minisztérium alárendeltségében működött, 1997 decembereiben már állami tulajdonú kereskedelmi vállalkozássá alakult, hogy 1999-ben rákerüljön a privatizálandó vállalatok listájára, s 2002-ben, az új tulajdonos sugallatára, harminckét esztendőös bukaresti tevékenység után, a kiadó áttegye működési székhelyét a román fővárosból Kolozsvárra.

Minden bizonnyal nem lehetett könnyű ezt az átmeneti, jó néhány fájdalmas döntést igénylő korszakot végigvezényelni. Minden bizonnyal több drámaian keserű pillanatot kellett átszenvedniük azoknak, akik a kiadó hűségében megmaradtak (vagy akik megmaradni szerettek volna!). Mégis, H. Szabó Gyula és csapata maradandó érdeme, hogy még ebben a

farkasvilágban is, amikor annyi kiadó ment tönkre az évek során, s amikor oly sokan kezdték megjósolni ismét, még a tulajdon környezetünkben is, a Gutenberg-galaxis végnapjait, a *Kriterion* ott maradt mindvégig a hazai magyar könyvkiadás derékmezőnyében, kötetei – már azok a kevesek, amelyek a jócskán megritkult hazai magyar könyvüzletek pultjairól eljutnak egyáltalán az olvasóközönséghez – továbbra is igényes, minőségi szerkesztőségi politikáról tanúskodnak.

Ez pedig mai, kizárólag a profit, a haszon után lihegő világunkban nem is olyan kevés.

(Nagyvárad, 2015. november 30.)

2. Fátum

Álmodban homokszemként sodródtál a vízben, parányi sziklaszilánkként röpitett magával a feltartóztathatatlan ár. Lebegtél a sodrásban a többiekkel együtt, s hiába kiabáltál, vergődöttél, átkozódtál: menthetetlenül vitt-vitt tovább a mindent elsöprő dagály...

Magas bérc tetején ragyogtál valaha te is: kristály-ruhába öltözve tükrözted kacagva vissza a felkelő Napot. S fittyet hányva forróságnak, szélnek, fagynak, vigéckedtetek odafent egymást átkarolva, halihót kiáltva a bérci tetőn, hova jósorsotok oly magasra felrakott.

De jaj, váratlanul ordas idők jöttek, zordon viharok, tomboló fergetegek. S már mindhiába kapaszkodtatok sziklába s egy- másba, a szirti magasból a pusztítás lekergetett.

Egymást eleresztve mind aláhulltak, zuhanva lejjebb s egyre lejjebb, meg se állva a mélységek mélységéig, szakadék fenekén keresve a kijáratot. S már nem volt kegyelem senkitől senkinek, minden szögelletet szerre elmosott az ár, s amíg a büszke sziklabércből jámbor halmocska nem lett, sorra lepusztított maga körül mindent a halál.

Most itt fetrengsz hát te is a sártenger mocskában, s próbálsz, ahogy lehet, a felszínen tartani egy ideig még valahogy magad. Kristályköpenyed réges-

rég szertefoszlott, a hajad is csupa iszap lett már, s hiába kiáltozol „mehr Licht!”, „több fény!” után, körülötted már csak a vízsurrogás hangja és a mindent elborító fekete sár maradt.

Pokoli érzés, mindenki által elfelejtve, lebegni puszta éltedért a vízen! S még csak azt sem várhatod, abban sem reménykedhetsz, hogy valaha valahogy csak révbe fogsz kerülni majd egyszer innen.

Aztán felébredtél, lucskos verejtékben, s hallgattad, az éjszaka leplében a szű mint percegi tovább a megállíthatatlan időt. S homályba merülő beteg szemed közben mindhiába

kereste a sötétben, sehol se lelte, sehol se találta immár a számodra kiszabott jövőt.

Feküdtél hát az ágyadon kinyújtózva, felszámolva magadban mindent, ami a világhoz tartozott. Kitörölve az összes talmi emlékedet, titokban azért mégis vártad, türelmetlenül vártad – a Holnapot...

(Nagyvárad, 2016. február)

3. A hatodik parancsolat

Nemes Jeles László frissen Oscar-díjas filmjének a vetítéséről kibotorkálván – a *Saul fia* eljutott a romániai mozikba is – ugyanaz a fojtogató kérdés gyüremlett elő ismét a lelkedben, amely legelőször 1973 nyarán, az auschwitzi haláltábor emlékmúzeumában, a gázkamrákba terelt kisgyerekektől elkobzott óriási játékhalm láttán, majd pedig, huszonöt évvel később, 1998-ban, a jeruzsálemi Jad Vasem Emlékmúzeum „Gyermekek Háza” termében a sötétben botorkálva, s közben a náci koncentrációs táborokban meggyilkolt kisgyerekek személyneveit (köztük iszonyúan sokszor magyar neveket is!) hallgatva, szembesülve a soha senkinek semmit nem vétett és mégis pusztításra ítélt kiskorúak másfél milliós tömegével, a lehető legkíméletlenebbül fogalmazódott meg benned – nevezetesen az, hogy hogyan történhetett meg mindez. Miképpen sülyedhetett az emberiség ide? Miféle módon juthatott el a művelt Európa, a maga felvilágosultságát oly sokszor szajkózó huszadik századi civilizáció oda, hogy szinte nagyipari tökélyre vigye a testvérgyilkosság futószalagon működő rendszerét? Hova lett ezalatt a kereszténység alapdoktrínája: a krisztusi szeretet evangéliuma? A „*Ne ölj!*” háromezer éves imperatívusza? A fogamzás szentsége? Az élet tisztelete? Mi történt Goethe és Schiller, Kant és Schopenhauer Németországával, Herder és Lenau, Mozart és Beetho-

ven Ausztriájával, hogy ezt a káini ősbűnt felvállalva a „Gyehanna-tüzét” nemcsak feléledni engedje, de állampolitika szintjére emelve a legapróbb részletekig menően gondoskodjon annak sátáni sikeréről? S mi lett ugyanakkor Vörösmarty és Madách, Arany és Ady, Deák és Eötvös Magyarországával, hogy – egy-két magányos tiltakozást leszámítva (Márton Áron kolozsvári beszéde, Hlatky Endre bihari főispán és Soós István váradi polgármester demonstratív lemondása) – nemcsak hogy meg se kísérelje 1944 közepén a deportálással való szembeszegülést, de az államapparátus teljes gépezetét a németek rendelkezésére bocsátva cinikus cinkossággal szinte ösztársadalmi méretben asszisztáljon ennek az iszonyatos büntettnek a véghezviteléhez? Akkor, amikor ugyanebben az időben, tiltakozásként a zsidók elhurcolása ellen,

a holland királynő kitűzte a kabátjára a sárga csillagot! Amikor Dánia egyetlen éjszaka leforgása alatt hajóra pakolta és a szomszédos Svédországba menekítette az ország szinte teljes zsidó lakosságát.

Különösen fájdalmas feltenni ezt a kellemetlen kérdést itt Nagyváradon, az örökségére oly büszke Holnap városában, Dutka Ákos, Emőd Tamás, Fehér Dezső és Miklós Jutka, majd pedig Kecskeméthy Lipót, Mózes Károly, Simon Magda és Zsolt Béla egykori lakhelyén, ebben a „zsidós, intelligens város”-ban (hogy „csak” a legmagyarabb költő, Ady Endre szavait idézzed!), ahol a belvárosban a Bush Dávid tervezte neológ zsinagóga, az Apolló, a Markovits-, a Moskovits-, a Stern-, az Ullmann-, a Vaiszlovits-bérpalaták, vagy éppenséggel az egykori Sonnenfeld-nyomda impozáns épületei emlékeztetnek a maga magyarságához tíz körömmel ragaszkodó váradi zsidóságnak a több mint fél évszázados kultúrateremtő és ápoló néhai tevékenységére. Amely város csaknem harmincezres zsidósága 1940 szeptemberében ujjongva, felszabadítóként köszöntötte a bevonuló magyar csapatokat (emlékezzünk csak vissza a Vaiszlovits Emil által Horthy Miklós fehér lovának ajándékozott aranypatkóra!) – hogy aztán annál döbbenetesebben élje át az elképzelhetlent: a gettósítás és a deportálás soha el nem feledhető traumáját. Azt, hogy az a közösség, amelyhez ők teljes öntudattal tartozni akartak, egyik napról a másikra kiközösítette, megtagadta őket. Hogyan történhetett meg mindez!? – teszed fel magadban – ki tudja, hanyadjára – a kérdést. Miféle démoni téboly telepedett meg itt hetven-nyolcvan évvel ezelőtt az emberek gondolatvilágában? Miféle rémálom? Miféle örület?

Újra felidézed magadban Radnódi Miklós verseit, Karácsony Benő egyedi hangulatú regényeit, Markovits Rodion precíz hadifogság-naplóját, vagy Szerb Antal kiváló irodalomtörténeti írásait: a magyar szellemiség 20. századi csúcsteljesítményeit – és ki tudja hanyadjára, iszonyatosan szégyelled magad. Ezek az emberek ugyan mit vétettek? Miért nem lehetett őket megvédeni? És mit vétettek egykori iskolatársaid: Darvas Dezső, Hamburg Péter, Weisz Gyuri szülei, akik ugyan, valami csoda folytán, szerencsésen túléltek a haláltá-

borok poklát, de egy életen át hordozták magukban a deportálás soha be nem gyógyuló sebet. És egyáltalán, mi volt a bűne szüleid ama több százezer egykori honfitársának, akik csak azért, mert nem kereszténynek születtek, egy önpusztító beteg eszme döntése alapján egyszerre csak a haláltáborok kapujában találták magukat?

A *Saul fia* a poklok poklából, a gyilkolás intézményét készségesen kiszolgáló *Sonderkommando* legsötétebb, legembertelenebb világából készült hiteles tudósítás. Arról az iszonyatos állapotról, amikor Saul hallja, de nem akarja meghallani a gázkamrába terelt sorstársai könnyörgését, dörömbölését és halálsikolyát, amikor látja, de nem akarja meglátni a gépfegyverek torkolattüzét az újabb szállítmány likvidálása alkalmával. Kizárólag csak az érdekli az öldöklés nagyipari tökélyre vitt világában, hogy az egyik, fiává adoptált áldozatot miként tudja az ősi hagyományok szerint, egy igazi rabbi jelenlétében, az ilyenkor kötelező kádist elmondva, tisztességesen eltemetni. A tradíciókhoz való görcsös ragaszkodással próbál a körülötte tomboló tébolyban értelmet adni a maradék életének. Nyilván – sikertelenül...

Döbbenetes film!

A Kárpát-medence minden nagykorú lakosával megnézettetném...

(Nagyvárad, 2016. március 13.)

4. Gálfalvi György keserű kacagásai

Gálfalvi György személyében nemcsak egy réges-régi meghitt jóbarátot köszönhetünk ismét a körünkben (mi ketten személyesen amúgy több mint negyvenhat esztendeje ismerjük egymást), hanem ezúttal, a *Kacagásaink* váradi bemutatója alkalmával, úgy is üdvözölhetjük, mint a saját nemzetéhez és a tulajdon szülőföldjéhez tíz körömmel ragaszkodó erdélyi magyar tollforgató élő példázatát. Azt a közéleti embert, aki minden tevékenységével mindig és mindenkoron a saját közösségét kívánta szolgálni: akár, '65–70 között, az akkor rendkívül népszerű bukaresti *Iffjúmunkás* hetilap, később, '70–90 közt a marosvásárhelyi *Igaz Szó*, majd pedig, '90 után, a *Látó* folyóirat szerkesztőjeként (később megbízott főszerkesztőjeként, majd főszerkesztőjeként), akár a több mint négy és fél évtizeddel ezelőtt írt, ám mindmáig emlékezetes tényfeltáró riportok szerzőjeként (idézzük csak fel a *Szülőföldön, világszélien* Forrás-kötet helyzetábrázolásait!), akár a nemzedéke, a legendás második Forrás-nemzedék élő lelkiismereteként, egykori bajtársait, Farkas Árpádot, Király Lászlót, Magyarai Lajost, Kenéz Ferencet és társaikat önvizsgálatra készítő *Marad a láz?* című, rendkívül nagy visszhangot kiváltó interjúkötetében. Azt a kisebbségi napszámot, aki több évtizedes kapcsolattartó tevékenységével – ugye, az időben negyedévenként eljött hozzánk is, ide a nagyváradi Ady Endre Irodalmi Körbe – próbálta éltetni mindenütt a kitartás és a helytállás olykor bizony igencsak pislákolni kezdő lángját. S aki ugyanakkor – erről sem kellene elfeledkezni! – folyóirat-terjesztőként hathatósan hozzájárult ahhoz, hogy csak itt Biharban, az akkortájt éppen a Sütő András és Székely János történelmi drámáit közlő *Igaz Szónak* több mint hatszáz előfizetője (s ki tudja, hány ezer olvasója) legyen.

Gálfalvi Gyurka – én már csak így tudom nevezni! – személyében annak a maga véleményét soha véka alá nem rejtő, a maga igazságához minden körülmények között ragaszkodó értelmiséginek a prototípusát köszönhetjük („Egész életemben egyebet sem csináltam, mint mindig mondtam a

magamét, és csakis a magamét, és sohasem a másét”) – meg is gyűlt a baja e konok tulajdonsága miatt mind néhai főszerkesztőjével, Hajdu Győzővel, mind a vásárhelyi otthona tőszomszédságában működő Securitate egykori vezetőivel –, aki már kolozsvári egyetemista korában elsjátította a neves dán atomfizikus, Niels Bohr által a hatvanas évek elején a moszkvai Lomonoszov Egyetem falára felírt híres szállóigét: „*Contra-ria non contradictoria, sed complementa sunt.*” És egész élete során a toleranciát, az egymástól eltérő vélemények hirdetésének jogosságát hangoztatta. Akinek dolgozószobája könyvespolcán mindmáig ott található az az 1978 nyarán, Kapusy Antal temetésekor készült emblematikus fénykép, ahol a szögesdrót mögött Tamás Gáspár Miklós, Duray Miklós, Ágoston Vilmos, Vári Attila, Molnár Gusztáv és Gálfalvi György sorakozik fel egymás mellett, s aki az alig néhány évvel ezelőtt a Ferenczes István, a *Székelyföld* főszerkesztője által feltett kérdésre, miszerint el tudná-e képzelni ezt a fényképet a mai viszonyok között, a világ legtermészetesebb hangján „igen”-nel válaszolt, mivel valamennyi ott felsorakozottat, utólagos világnézeti hovatartozásuktól függetlenül, mindmáig barátjának tekinti. Aki a '90-es évek közepén – amikor már igencsak fel-

színre tört a szellemi élet akut polarizálódása Magyarországon –, egy Látó irodalmi est végeztével örömmel konstata-
ta, hogy miután jól kiveszekedték magukat, az akkor MDF-
es Cseres Tibor és a fideszes *Mészöly Miklós* milyen jó egyet-
értésben tudtak egymást karon fogva visszamenni a szál-
láshelyükre. S aki budapesti könyvbemutatójára egyformán
meghívta Konrád Györgyöt és Lezsák Sándort.

Nagy idők hiteles szemtanúja, történelmi események cselek-
vő részese ül itt most miközöttünk. Egyrészt a gerincpróbáló
'80-as évek „aranykorának” léleknyomorító hangulatáról
kaphatunk egyedi tájékoztatást a nyilvánosságra került tit-
kosszolgálati megfigyelési jelentések, lehallgatási jegyző-
könyvek közreadásával, másrészt a '89. decemberi, illetve az
azt követő 1990. márciusi marosvásárhelyi események felele-
venítésével egy rendkívül izgalmas (és mindmáig élő sebként
élő) kórkép rajzolódik ki az olvasó előtt. Mert bizony Gálfalvi
György egyáltalán nem titkolja azt, hogy – ellentétben bará-
taival, kollégáival (többek között épp Markó Bélával) – ő
bizony a kezdet kezdetétől komoly fenntartásokkal viszo-
nyult a '89-es decemberi események eufórikus világmegváltó
hangulatához, egyrészt nyíltan hangoztatva azt a több évtize-
des élettapasztalatát, hogy az a nacionalizmus, amit hosszú
éveken át csepegtettek szép hazánkban az emberek lelkébe,
az nem fog eltűnni egyik napról a másikra, másrészt felele-

venítve a híres szovjet-orosz költő,
Jevgenyij Jevtusenko nevezetes szálló-
igéjét, miszerint: „A forradalmat min-
dig az idealisták álmodják meg, a
fanatikusok hajtják végre, és a gaz-
emberek húznak belőle hasznot.”
Ami pedig Marosvásárhely fekete
márciusát illeti, az ott és akkor lezaj-
lott események előzményeinek és tör-
ténéseinek a rendkívül izgalmas (és
olvasmányos) bemutatása bizony
mára már történelemóra.

Egy ilyen nagy formátumú erdélyi
magyar csúcsertelmiségi jött most el
ide közénk. Egy olyan alkotó ember,
akiről jó volna, ha az utánunk jövő
nemzedékek példát vennének. Akit –
elnézést a profán kifejezésért – kló-
nozni, azaz sokszorosítani kellene...

*(Elhangzott 2016. március 17-én, a nagy-
váradai Illyés Gyula könyvesboltban,
Gálfalvi György Kacagásaink című
kötetének bemutatója alkalmából.)*